

Гигантски хераклеум (*Heracleum mantegazzianum*): ограничаване на разпространението му с цел намаляване на рисковете за човешкото здраве и околната среда

Giant hogweed: limit its proliferation in order to reduce risks to human health and the environment

Гигантският хераклеум (*Heracleum mantegazzianum*) е включен в списъка за

инвазивни чужди видове за територията на Европейския съюз (ЕС), като плевел който представлява риск както за растенията и околната среда, чиято територия превзема нарушавайки естествения баланс на месните екосистемни, така и за

човешкото здраве. В отговор на това наблюдение, от Френската агенция за храните, опазване на околната среда, здравето и безопасността на работното място (ANSES), е поискано да направи анализ на риска за *Heracleum mantegazzianum* и да изготви препоръки за мерки за управление. След завършване на експертната си оценка, ANSES препоръчва да се създаде система за мониторинг, както и да се използват наличните методи за контрол за ликвидиране на популациите от *Heracleum mantegazzianum* в областите с най-висок приоритет.

Гигантският хераклеум (*Heracleum mantegazzianum*) е въведен във Франция като декоративно растение в края на 19-ти век. След въвеждането си той постепенно превзема определени територии от околната среда, за сметка на местните растения и нарушава местното биоразнообразие.

Гигантският хераклеум принадлежи към семейство Сенникоцветни (*Ariaceae* = *Umbelliferae*), род *Heracleum*. Стъблото му може да достигне на височина до 4 м с диаметър до 10 см. Растителният му сок може да предизвика раздразнения на кожата като фитодерматит.

В отговор на тези рискове за околната среда и човешкото здраве, Европейската комисия (ЕК) е включила гигантският хераклеум в списъка за инвазивни чужди видове

разглеждани в Регламент (ЕС) № 1143/2014¹ на Европейския парламент и на Съвета.

Във връзка с това, френските Министерство на здравеопазването и социалната отговорност (Ministry of Health and & social responsibility) и Министерство на екологията и социално отговорния преход (Ministry of Ecological & socially-responsible transition), са се обърнали към ANSES да направи анализ на риска от *Heracleum mantegazzianum* за Франция и да изготви специфични за страната препоръки относно мерките за управление.

Очаква се *Heracleum mantegazzianum* да се разпространи към югозападната част на Франция

Вероятността за въвеждането на нови растения *Heracleum mantegazzianum* от района му на произход (Кавказ) е невъзможна, но съществуващите популации на растението във Франция или съседните държави са значими източници за зараза, от които е възможно плевелът да се разпространи и на други места. От териториите на които присъства, вследствие на човешката намеса, видът може да се разпространи в околната среда, чрез растенията поникнали край пътища и железопътни линии, в изоставени ливади или по речните брегове. От там лесно може да се разпространи чрез човешките дейности като транспортиране на почва, търговия със семена, транспортиране по други маршрути за комуникация и др.

Понастоящем *Heracleum mantegazzianum* е разпространен на голяма територия в североизточна Франция (особено в района на Hauts-de-France), както и в Алпите и непрекъснато се движи към югозападната част на Франция, където климатичните условия са особено благоприятни за неговото установяване и повишаване на плътността му.

Препоръки за намаляване на рисковете за човешкото здраве и околната среда

Heracleum mantegazzianum създава риск за здравето на хората, тъй като растителният му сок при контакт може да предизвика изгаряния и раздразнения на кожата (фитодерматит), но такива случаи са рядко регистрирани във Франция. Този гигантски плевел е оказал голямо въздействие и върху местните брегови ивици (разрушава бреговете на реките), пасища и горска растителност (заплашва местните екосистеми и биологично разнообразие).

На основание на събраните данни и направени констатации ANSES препоръчва:

- Да се създаде национална система за мониторинг на *Heracleum mantegazzianum*, за да се извършват редовни актуализации както на разпространението му така и на зоните в риск;

¹ Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2014 година относно предотвратяването и управлението на въвеждането и разпространението на инвазивни чужди видове.

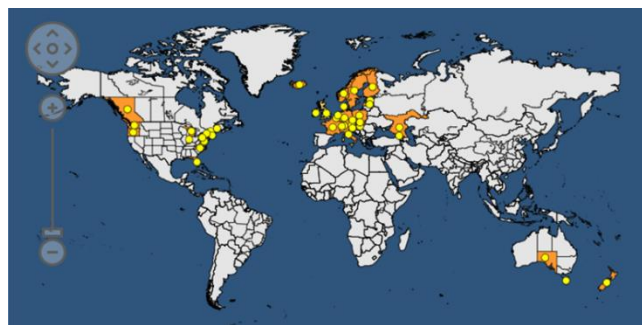
- Да се използват наличните методи за контрол за ликвидиране на популациите от *Heracleum mantegazzianum* в областите с най-висок приоритет;
- В случаите, когато ликвидирането на *Heracleum mantegazzianum* е невъзможно, контролирането му да се осъществява посредством ограничаване или отслабване на популациите, чрез намаляване запаса на семената му в почвата, като същевременно с това не се позволява на вече поникналите растения да обазуват нови семена.

Значение за България

Към настоящият момент няма данни *Heracleum mantegazzianum* да е установен в Р България.

Видът първоначално е преднамерено въведен в Европа от естествените му местообитания (Кавказ в Южна Русия и Грузия) като декоративно растение, след което много успешно се е адаптирал към климата и бързо се е разпространил в редица европейски държави.

В световната база данни на Европейската и средиземноморска организация за растителна защита (EPPO) към 6 декември 2018 г. се съобщава, че *Heracleum mantegazzianum* присъства в следните Европейски страни: Австрия, Белгия, Чехия, Дания, Естония, Финландия, Франция, Германия, Унгария, Исландия, Ирландия, Италия, Литва, Лихтенщайн, Холандия, Норвегия, Полша, Русия, Словакия, Словения, Швеция, Швейцария и Обединеното кралство.

Потенциалните пътища за въвеждането на вида в България са преднамереното му пренасяне като декоративно растение или случайно или умишлено чрез транспортните мрежи (пътни и железопътни).

След евентуалното си установяване на територията на Р България, *Heracleum mantegazzianum* би могъл да се разпространи по естествен път (вятър и вода) или с помощта на човека.

От популации, край водни потоци, реки и канали, семената биха се разпространили в големи количества и на големи разстояния от водните течения. Вятърът също е вектор за естественото разпространение на семената. От растения, растящи край пътищата, семената попадат върху пътната настилка, залепват на гумите на преминаващите автомобили и така също биха се разпространили на големи разстояния. За инвазията на вида могат да допринесат и някои човешки дейности, като

пренасянето на почва, в която има негови семена или прикрепването им към дрехите на човека или кожата на селскостопанските животни (овце, крави).

Поради големия си размер (до 4 м височина), силен растеж и производството на много семена (до 100 000 семена) *Heracleum mantegazzianum* би имал отрицателно въздействие върху местните растителни видове и екосистеми (блокира слънчевата светлина, конкурира и потиска местните растения и по този начин съществува потенциална възможност да промени състава и структурата на растителните съобщества в екосистемата). *Heracleum mantegazzianum* би имал силно отрицателно въздействие освен върху биоразнообразието, също и върху здравето на хората и туризма. Съдържащият се в растението сок може трайно да увреди кожата на човека при излагане на слънчева светлина.

Въпреки че трансграничното движение в момента е ограничено от карантинни разпоредби в много държави, съществува риск *Heracleum mantegazzianum* да се внесе като декоративно растение чрез интернет търговия.

Предвид гореизложеното, евентуалното навлизане и установяване на *Heracleum mantegazzianum* в България може да окаже отрицателно въздействие както върху околната среда, така и върху човешкото здраве и туризма на страната.

При обследване и съмнение за наличие на *Heracleum mantegazzianum*, е необходимо незабавно да се уведомят официалните органи. Ранното откриване би могло да помогне за управлението на този вредител в България.

Източник:

Giant hogweed: limit its proliferation in order to reduce risks to human health and the environment; French Agency for Food, Environmental and Occupational Health & Safety

<https://www.anses.fr/en/content/giant-hogweed-limit-its-proliferation-order-reduce-risks-human-health-and-environment>

Снимка:

<https://gd.eppo.int/taxon/HERMZ/distribution>

Други научни становища и актуална информация в областта на здравето на растенията, както и оценка на риска по цялата хранителна верига може да намерите на сайта на Центъра за оценка на риска по хранителната верига - <http://corhv.government.bg/>

Изготвил:

Татяна Величкова, главен експерт

Дирекция „Оценка на риска по хранителната верига“, ЦОРХВ 23.04.2019 г.